

5.B.2
VOORTGANGSRAPPORTAGE 1E HELFT
2017

OPDRACHTGEVER

Boundary FL-Groep
F.L. Liebrechts B.V.
Bodex Milieu B.V.

MIDDELBEERS
Rapportnr.:
Status:
Versie:

28 september 2017
CO2.220317/VR2/ati.1.0
Definitief
1.0

OPGESTELD:

ing. A.P.M. Timmer
KAM-coördinator
d.d. 28 september 2017
par.

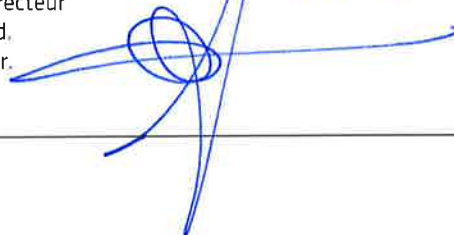
GECONTROLEERD:

T.A. de Koning
Bedrijfsleider
d.d. 13 oktober 2017
par.

VRIJGEGEVEN

F.C.J. Liebrechts
Directeur
d.d.
par.

P/v J.T.A. van Haaren

Handwritten signature of A.P.M. Timmer in blue ink.Handwritten signature of T.A. de Koning in blue ink.Handwritten signature of F.C.J. Liebrechts in blue ink.

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	4
1.1	Algemeen	4
1.2	Verwijzingsmatrix	4
1.3	Opbouw van het rapport	4
2	Basisgegevens	6
2.1	Beschrijving van de organisatie	6
2.2	Verantwoordelijkheden	6
2.3	Basisjaar	6
2.4	Rapportageperiode	7
2.5	Verificatie	7
3	Afbakening	8
3.1	Organisatorische grenzen	8
3.2	Operationele grenzen	8
3.3	Projecten met gunningsvoordeel	9
3.4	Niveau prestatieladder	9
4	Berekeningsmethodiek	10
4.1	Inleiding	10
4.2	Actuele berekeningsmethodiek en emissiefactoren	10
4.3	Berekening / allocatie van emissies binnen projecten met gunningvoordeel	10
4.4	Wijzigingen berekeningsmethodiek	10
4.5	Herberekening basisjaar & historische gegevens	11
4.6	Uitsluitingen	11
5	Analyse van de voortgang	12
5.1	Herberekening basisjaar en historische gegevens	12
5.2	Directe en Indirecte emissies (3.A.1)	12
5.3	Trends	14
5.4	Voortgang reductiedoelstellingen	14
5.5	Maatregellijst (3.B.1)	14
5.6	Onzekerheden	15
5.7	Medewerker bijdrage	15
6	Voortgang overige vereisten	16
6.1	Meest materiële scope 3 emissies (4.A.1)	16
6.2	Ketenanalyse (4.A.3)	16
6.3	Voortgang reductiedoelstelling	17
6.4	CO ₂ -emissie reductieprogramma (5.C.1)	18
6.5	Deelname sectorinitiatief (3.D.1)	19
6.6	Publicatie website	20

Tabel 1: Verwijzingsmatrix Periodieke rapportage en § 7.3 uit de ISO 14064-1

Tabel 2: Uitstoot KGT

1 INLEIDING

1.1 ALGEMEEN

Als onderdeel van haar implementatie van de CO₂-Prestatieladder rapporteert de FL-Groep elk halfjaar over haar CO₂-emissie, maatregelen en voortgang op de reductiedoelstellingen.

Deze periodieke voortgangsrapportage beschrijft de volgende aspecten:

- een analyse van de CO₂-emissie over de eerste helft van 2017;
- de voortgang op reductiedoelstellingen door analyse van trends;
- eventuele wijzigingen in de berekeningsmethode.

Het opstellen van de periodieke voortgangsrapportage is onderdeel van de stuurcyclus binnen het energiemanagementsysteem dat in het kader van de CO₂-prestatieladder is ingevoerd. Deze stuurcyclus staat beschreven in het Kwaliteitsmanagementplan (4.A.2).

1.2 VERWIJZINGSMATRIX

Deze periodieke voortgangsrapportage beschrijft alle zaken zoals beschreven in § 7.3 uit de ISO 14064-1. Een verwijzingsmatrix is in tabel 1 weergegeven.

Tabel 1: Verwijzingsmatrix Periodieke rapportage en § 7.3 uit de ISO 14064-1

Onderdeel	§ 7.3 ISO 14064-1	Periodieke rapportage
A	description of the reporting organization	§ 2.1
B	person responsible	§ 2.2
c	reporting period covered	§ 2.4
d	documentation of organizational boundaries	§ 3.1
e	direct GHG emissions, quantified separately for each GHG, in tonnes of CO ₂ e	§ 5.2
f	a description of how CO ₂ emissions from the combustion of biomass are treated in the GHG inventory	§ 4.6
g	if quantified, GHG removals, quantified in tonnes of CO ₂ e	§ 4.6
h	explanation for the exclusion of any GHG sources or sinks from the quantification	§ 4.6
i	energy indirect GHG emissions associated with the generation of imported electricity, heat or steam, quantified separately, in tonnes of CO ₂ e	§ 5.2
j	the historical base year selected and the base-year GHG inventory	§ 2.3 + § 5.1
k	explanation of any change to the base year or other historical GHG data, and any recalculation of the base year or other historical GHG inventory	§ 4.5 + § 5.1
l	reference to, or description of, quantification methodologies including reasons for their selection	§ 4.2
m	explanation of any change to quantification methodologies previously used	§ 4.4
n	reference to, or documentation of, GHG emissions or removal factors used	§ 4.2
o	description of the impact of uncertainties on the accuracy of the GHG emissions and removals data	§ 5.5
p	a statement that the GHG report has been prepared in accordance with this part of ISO 14064	Inleiding
q	a statement describing whether the GHG inventory, report or assertion has been verified, including the type of verification and level of assurance achieved	§ 2.5

1.3 OPBOUW VAN HET RAPPORT

De algemene basisgegevens voor de totstandkoming van de onderhavige rapportage wordt beschreven in hoofdstuk 2. In hoofdstuk 3 wordt afgebakend welke onderdelen binnen de organisatie zijn meegenomen.

De bijbehorende berekeningsmethodiek wordt aansluitend beschreven in hoofdstuk 4. Tenslotte is in hoofdstuk 5 ingegaan op de analyse van de voortgang.

2 BASISGEGEVENS

2.1 BESCHRIJVING VAN DE ORGANISATIE

Afgelopen periode zijn er uiteenlopende projecten in uitvoering geweest. Een beschrijving van de belangrijkste activiteiten zijn als volgt samen te vatten:

• Waterbouwkundige werken	55%
• Grond- en wegwerkzaamheden, incl. rioleringswerken	37%
• Sloopwerken	4%
• (Water-)bodemsaneringen	1%
• Advieswerkzaamheden Bodex milieu B.V.	3%

Waterbouwkundige werken:

- Kanaal Gent - Terneuzen;
- Eemdijk;
- Uitdiepen haven Veghel;
- Heijen, mobiele dijk;
- VIJG Gouda;
- Langshaven Bressers;
- Oude Gieterij Venlo.

Grond- en wegwerkzaamheden, incl. rioleringswerken:

- Aanleg Koolhovenlaan Tilburg;
- BRM Koolhoven Buiten Oost;
- Dilsen-Stokkem;
- Terrein Bol.com Waalwijk;
- Grondwerk Breda KWS;
- Sloop + grondwerk Sluis Limmel;
- Ecozone Brandevoort;
- Waterberging Albionstraat;
- Natte natuurparel Lage Vuchtpolder;
- Goorloop Helmond;
- Rondweg Dronten;
- Westzaner Polder Amsterdam.

2.2 VERANTWOORDELIJKHEDEN

Verantwoordelijke voor de stuurcyclus is de KAM-coördinator. Hij draagt dan ook zorg voor het halfjaarlijks opstellen van de Emissie-inventaris. Controle vindt plaats door het bedrijfsleider. Uiteindelijk heeft de directeur de eindverantwoordelijkheid.

2.3 BASISJAAR

Het basisjaar is 2011.

Om een goede vergelijkingsbasis tussen het gerapporteerde jaar en het basisjaar te kunnen blijven garanderen wordt bij een wijziging van de emissiefactoren het basisjaar herberekend. Het herberekende basisjaar, zoals verwoord in de voortgangsrapportage 2014, is in die zin ongewijzigd.

2.4 RAPPORTAGEPERIODE

Deze periodieke rapportage beschrijft de CO₂-emissies over de eerste helft van 2017. Als basis voor de onderhavige rapportage diende de voortgangsrapportage over 2016 (d.d. 22-03-17) en de herziening daarvan (d.d. 27-09-17).

2.5 VERIFICATIE

De emissie inventaris is niet geverifieerd.

3 AFBAKENING

3.1 ORGANISATORISCHE GRENZEN

Voor de CO₂-Prestatieladder worden de volgende organisatieonderdelen meegenomen binnen de organisatorische grenzen:

- F.L. Liebregts B.V.
- Bodex Milieu B.V.

Er zijn dus geen onderdelen uitgesloten.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat de locatie te Dodewaard momenteel gezien wordt als een nevenvestiging van F.L. Liebregts B.V. De werkzaamheden die aldaar worden uitgevoerd vallen derhalve binnen de Boundary en de CO₂-uitstoot. Dodewaard is dan ook meegenomen in de emissie-inventarisatie (dit in tegenstelling tot 2016).

3.2 OPERATIONELE GRENZEN

Bij het bepalen van de operationele grenzen wordt onderscheid gemaakt tussen Scope 1, 2 & 3 categorieën. In de scope-indeling van de CO₂-Prestatieladder houdt dit het volgende in:

- Scope 1 is alle directe CO₂-emissie van onze organisatie.
- Scope 2 is alle indirecte CO₂-emissie die direct te beïnvloeden is, namelijk emissie door elektriciteit, vliegverkeer en zakelijke kilometers met privéauto's.
- Scope 3 is alle overige indirecte emissie.

Als onderdeel van het energiemanagementsysteem wordt een Energiebeoordeling (2.A.3) actueel gehouden dat de energiegebruikers binnen de organisatie beschrijft en een overzicht geeft van de emissiebronnen. Als er binnen de organisatie door veranderde organisatiegrenzen of de aankoop van nieuwe kapitale goederen sprake is van nieuwe emissiestromen dan worden het Energiebeoordeling en de Emissie-inventarisatie aangepast. De wijzigingen binnen de emissiestromen in het afgelopen half jaar zijn:

Aangekocht materieel:

- 1x CAT326F;
- 4x schaftwagen;
- Kantoor-unit/keet;

Aangekochte bedrijfswagens:

- 1x BMW 3 serie;
- 1x Toyota Landcruiser;

Aanpassingen kantoor en werkplaats:

- Afgelopen halfjaar geen aanpassingen doorgevoerd.

De actuele emissiestromen binnen de operationele grenzen zijn:

Scope 1:

- Aardgas verwarming bedrijfsgebouwen;
- Propaangas schaftketen;
- Brandstofverbruik bedrijfswagens;
- Brandstofverbruik materieel;
- Smeeroliën bedrijfswagens en materieel;
- Lasgassen.

Scope 2:

- Elektriciteit bedrijfsgebouwen;
- Gedeclareerde zakelijke kilometers privé-auto's;
- Koude middelen airco.

Scope 3:

- Ingekochte materialen (granulaten / betonproducten / stortsteen / grond / zand / klei / asfalt / hout / kunststof / staal) en uitbesteding onderaannemers;
- Ingekochte kapitaalgoederen (bedrijfsauto's / bulldozers / laadschoppen / graafmachines);
- Uitbesteed transport (levering per as of per schip);
- Geproduceerd afval (puin / beton / oud ijzer / verontreinigde grond / BSA / hout / asfalt);
- Behandeling bij einde levensduur van verkochte producten (hergebruik / recycling / stort).

3.3 PROJECTEN MET GUNNINGSVOORDEEL

In deze periode zijn de volgende projecten met gunningsvoordeel actief en vormen onderdeel van deze rapportage: Kanaal van Gent naar Terneuzen.

3.4 NIVEAU PRESTATIELADDER

Als FL-Groep zijnde zijn we gecertificeerd op het hoogste niveau (niveau 5) van de CO₂-prestatieladder. De volgende externe audits door de certificerende instelling staan gepland voor 17 en 18 oktober a.s. Tevens zal er een werkplekinspectie plaats vinden op één of meer (van de in paragraaf 2.1 genoemde) projecten.

4 BEREKENINGSMETHODIEK

4.1 INLEIDING

Het opstellen van de halfjaarlijkse rapportage is onderdeel van het Energiemanagementsysteem dat in het kader van de CO₂-prestatieladder is ingevoerd. Om deze reden is het meest recente Handboek CO₂-prestatieladder zoals uitgegeven door de Stichting Klimaatneutraal Aanbesteden & Ondernemen (SKAO) leidend binnen de berekeningsmethodiek.

4.2 ACTUELE BEREKENINGSMETHODIEK EN EMISSIEFACTOREN

Het meest recente Handboek CO₂-prestatieladder zoals uitgegeven door de SKAO vormt de basis voor de berekeningen binnen elke halfjaarlijkse rapportage. Met ingang van Handboek 3.0 staan de CO₂-emissiefactoren (de nieuwe term voor conversiefactoren) niet langer in het Handboek maar op de website www.co2emissiefactoren.nl. Door voortschrijdend inzicht en technologische ontwikkelingen zijn de meeste factoren bij de overgang gewijzigd.

4.3 BEREKENING / ALLOCATIE VAN EMISSIES BINNEN PROJECTEN MET GUNNINGVOORDEEL

Kanaal van Gent naar Terneuzen

Halfjaarlijks wordt het project geëvalueerd ten aanzien van de daadwerkelijke CO₂-uitstoot en de status van de maatregelen. Gunning dateert van 19 november 2013 waarbij het ambitieniveau 5 is uitgesproken. Hiervoor is een CO₂-projectplan opgesteld, d.d. 2 september 2014. Na gunning is gestart met het ontwerp nu ruim vier jaar later zijn we 24 maanden in uitvoering en zijn de navolgende resultaten gerealiseerd. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende trajecten op KGT en Breskens, waarbij geldt dat sommige trajecten al zijn afgesloten en andere nog vol in de uitvoering zitten. In dit verslag ligt de focus op afgeronde delen van dit werk.

De doorgevoerde maatregelen zijn:

1. Koud gezette damwand planken toepassen in plaats van warm gewalste planken;
2. Ondergrond laten onderzoeken of dat de draagkracht van de grond lichtere planken kan verdragen;
3. Daar waar wrijfgordingen worden vervangen deze vervangen voor Hakorit (gerecycled kunststof);
4. In de ontwerpfase een kantoor in Middelbeers en niet op projectlocatie (besparing brandstof);
5. Hergebruik van vrijkomend hout;
6. Werkterrein niet nieuw realiseren, maar gebruik van bestaand terrein;
7. Tijdens uitvoering personeel de mogelijkheid geven om in de kost te gaan in een hotel;
8. Hergebruik van huidige betonnen stelconplaten ter plaatse van een deel van de bestrating;
9. Ankers;
10. Hoogwaterpalen.

Voor een uitgebreide beschrijving en besparing van de doorgevoerde maatregelen zie voorgaande rapportage.

4.4 WIJZIGINGEN BEREKENINGSMETHODIEK

Er zijn geen wijzigingen in de berekeningsmethodiek.

4.5 HERBEREKENING BASISJAAR & HISTORISCHE GEGEVENS

Er heeft geen herberekening plaatsgevonden.

4.6 UITSLUITINGEN

Er zijn geen uitsluitingen.

Er heeft in de afgelopen periode geen opname van CO₂ plaatsgevonden binnen de bedrijfsactiviteiten.

Er is in de afgelopen periode geen gebruik gemaakt van biomassaverbranding.

5 ANALYSE VAN DE VOORTGANG

5.1 HERBEREKENING BASISJAAR EN HISTORISCHE GEGEVENS

De emissie-inventarissen van de afgelopen jaren zijn als volgt:

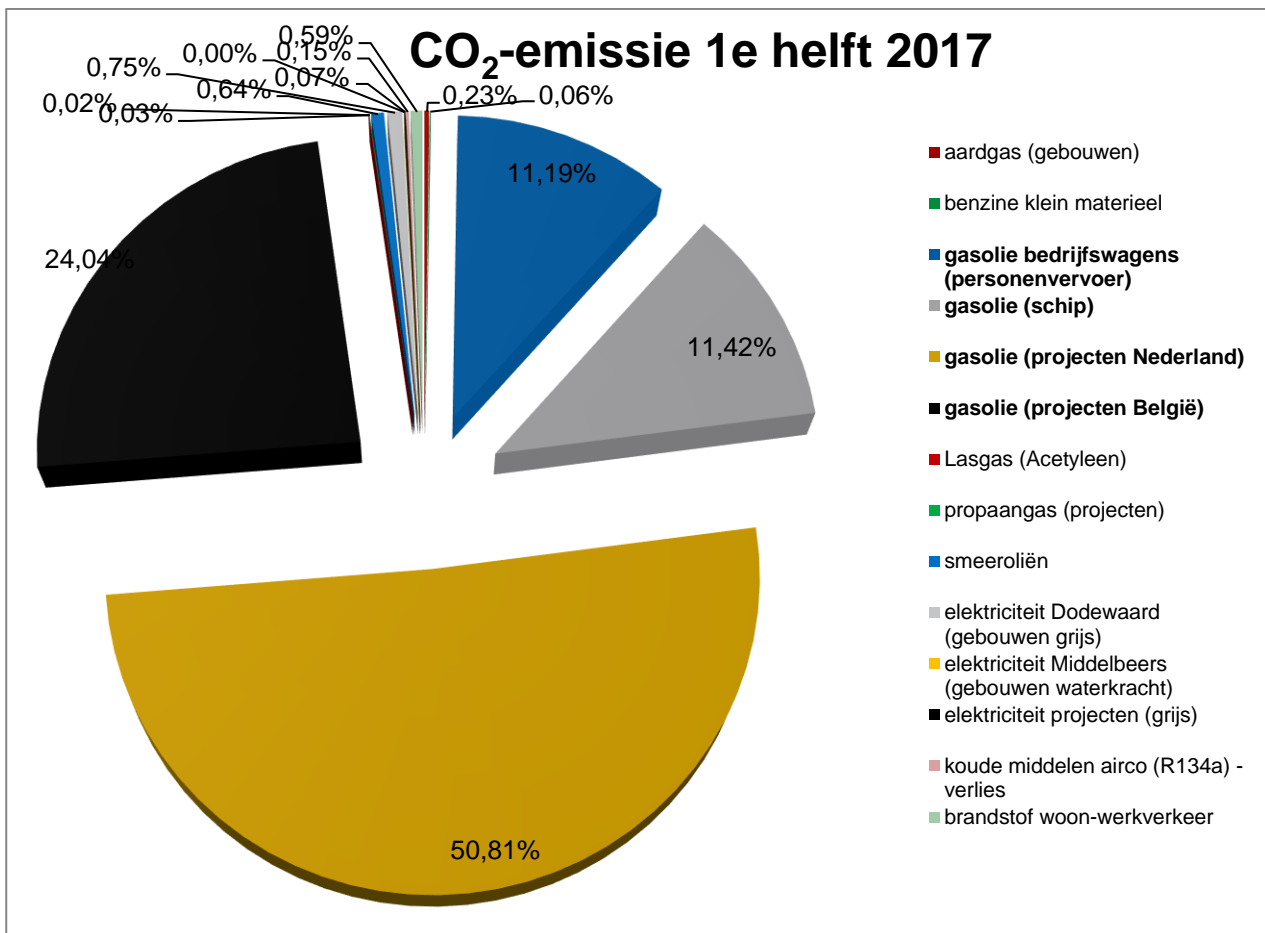
- basisjaar 2011: 10.276 ton CO₂;
- jaar 2012: 8.799 ton CO₂;
- jaar 2013: 6.708 ton CO₂;
- jaar 2014: 7.990 ton CO₂;
- jaar 2015: 7.805 ton CO₂;
- jaar 2016: 6.633 ton CO₂.

De locatie Dodewaard is hierin niet meegerekend.

5.2 DIRECTE EN INDIRECTE EMISSIES (3.A.1)

In de 1^e helft van 2017 bedroeg de CO₂-emissie van de totale FL-Groep 4.323 ton CO₂ (scope 1 en 2-emissies, respectievelijk 4.256 ton en 67 ton CO₂). De totaal CO₂-emissie over 2017 is daarmee geprognostiseerd op 8.512 ton CO₂.

Figuur 1: Cirkelgrafiek emissie-inventaris 1^e helft 2017

Deze emissie wordt vooral veroorzaakt door het rijdend materieel (75% van het totaal), de bedrijfswagens (11%) en het varend materieel (11%). Het elektriciteitsgebruik en het gasverbruik hebben een marginale invloed op de totale emissie-inventaris.

De meeste CO₂-emissie wordt dus veroorzaakt door het brandstofverbruik op en voor de projecten (97%). Gezien het type organisatie (projectgericht), nemen de overhead-activiteiten een bescheiden plek in.

Projecten:

Wordt er gekeken naar de met gunningsvoordeel aangenomen projecten, dan blijkt er op het project KGT tot nu toe in totaal circa 12.402 ton CO₂ uitgestoten (scope 1, 2 en 3). Het project Kanaal Gent Terneuzen (KGT) is opgesplitst in een aantal trajecten. De trajecten waar tot nu toe aan gewerkt is in 2017 zijn KGT10, KGT11 en KGT12.

Voor KGT09 geldt dat het niet te bepalen is welke uitstoot gerealiseerd is. Dit traject is voor een totaalprijs uitbesteed aan een onderaannemer. De uitstoot op KGT10 en KGT11 is een stuk hoger dan verwacht mocht worden. De staat van de damwand op dit traject was te slecht om alleen te conserveren. Hier is gekozen voor het plaatsen van een betonnen voorzetwand. Voor KGT10 en KGT11 geldt dat deze gezamenlijk zijn opgenomen in de administratie en dus ook gezamenlijk in deze lijst staan. De uitstoot op de trajecten KGT10 en KGT11 is vele malen hoger dan verwacht in de ontwerpfase. Grote verandering is de toepassing van een betonwand in plaats van conservering. Daarnaast heeft hierdoor de mobiele dijk veel langer op locatie gelegen.

De uitstoot op de trajecten is uitgesplitst per scope, zoals weergegeven in tabel 2. De werkelijke totale uitstoot in 2017 is berekend op 473,2 ton CO₂.

Tabel 2: Uitstoot KGT

Traject	Scope 1 [ton CO ₂]	Scope 2 [ton CO ₂]	Scope 3 [ton CO ₂]
KGT01	25,4	20,7	2.241,4
KGT02	60,1	3,7	359,2
KGT03	107,0	5,2	1.296,2
KGT04	18,1	2,2	495,3
KGT05	72,5	6,7	1.150,9
KGT06	82,3	4,3	901,5
KGT07	365,2	8,6	4.188,2
KGT08	52,0	3,7	458,6
KGT10 en 11	70,5	46,7	21,1
KGT12	15,1	0,3	319,5

Voor de overige trajecten geldt dat dit conserveringslocaties zijn en de besparingen door uitvoeringsmethodiek of materiaalkeuze niet significant zijn. Ook wordt er nog een zekere besparing gehaald door recycling van ons afval. Dit zit vooral in het hergebruik van staal. In tonnen CO₂ is dit:

Traject	KGT01	KGT02	KGT03	KGT04	KGT05	KGT06	KGT07	KGT08
Afval	-2.649,9	0	-1.026,3	-226,6	-764,3	-638,5	0	0

Dit zijn alle trajecten langs het Kanaal van Gent naar Terneuzen waarbij significante uitstoot wordt bespaard door hergebruik van materialen. De overige locaties komt geen staal vrij doordat de huidige constructie blijft

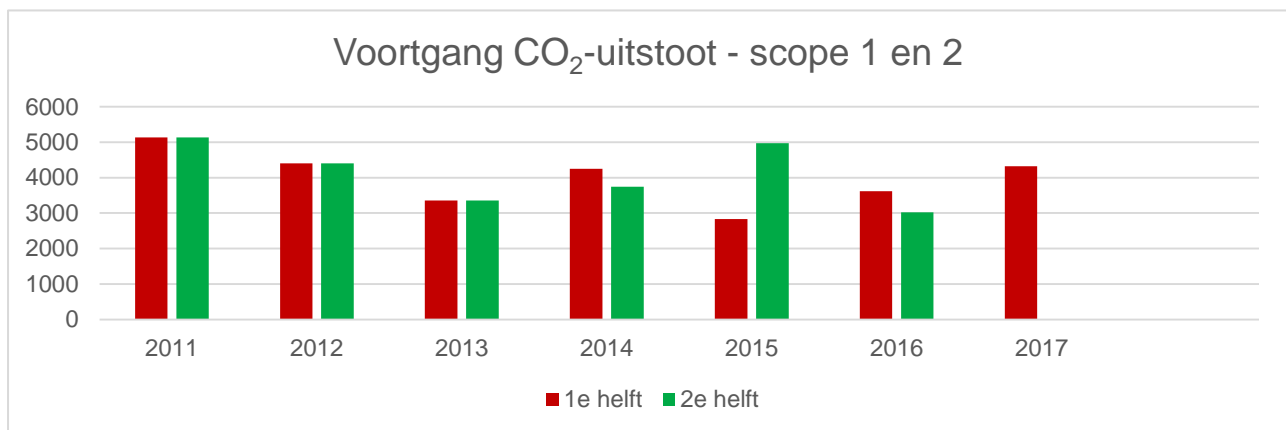

bestaan. Voor HB01 en HB02 is het nog niet volledig duidelijk, maar hier wordt grotendeels gekozen voor het plaatsen van de nieuwe damwand voor de oude terwijl de oude blijft zitten om een deel van de krachten op te vangen. Hier zal de hoeveelheid afval ook minimaal zijn. Op KGT02, KGT07 en KGT08 is de hergebruikwaarde 0, hier zijn houten damwanden verwijderd welke geen restwaarde hadden.

Op KGT12 is de hergebruikwaarde van de verwijderde palen 0. Het hout was in onvoldoende staat om nog een functie te kunnen vervullen. De pontfuiken (KGT09) bij Sluiskil heeft geen afval opgeleverd. Op deze locatie is gebruik gemaakt van opoffering anodes, deze zijn als additief op de damwand aangebracht. Al met al kan geconcludeerd worden dat er grote besparingen zijn behaald door ontwerp oplossingen, maar er zijn ook grote CO₂-uitstoot uitschieters naar boven op trajecten waar de ontwerp oplossingen niet mogelijk bleken zoals bijvoorbeeld KGT10 en KGT11. Voortgang en opleveren van een goed werk is nog altijd belangrijker dan CO₂-besparing op momenten dat er beslissingen genomen moeten worden.

5.3 TRENDS

Ten opzichte van het basisjaar (2011) is de emissie in de eerste helft van 2017 met 16% gedaald (absoluut gezien). Ten opzichte van de eerste helft van 2016 is de emissie gestegen (20%). Deze stijging is te verklaren doordat er relatief veel grondverzet heeft plaatsgevonden.

5.4 VOORTGANG REDUCTIEDOELSTELLINGEN

Wordt de reductiedoelstelling vergeleken met de berekende CO₂-emissie, dan is het lastig daar een juiste waarde aan te hangen. Immers de absolute daling van 16% geeft geen weergave van de besparing, maar een afname van het grondverzet.

De reductiedoelstelling van de FL-Groep is een reductie van 5% te behalen. Dit hebben we gerelateerd aan de omzet. In 2017 lag de CO₂-emissie (228,57 gram CO₂ / €) boven de doelstelling. Oftewel een stijging van 1% ten opzichte van het basisjaar 2011 (226,31 gram CO₂ / €). Gezien de behaalde reducties de afgelopen jaren mag enerzijds verondersteld worden dat dit een incidentele uitschieter is en anderzijds dat aan het eind van 2017 de balans pas echt opgemaakt kan worden.

5.5 MAATREGELLIJST (3.B.1)

Jaarlijks wordt in de directiebeoordeling de maatregellijst als input gebruikt en wordt vastgesteld waar we staan ten opzichte van onze branche genoten (koploper, middenmoter of achterblijver). Aan de hand van de categorieën/maatregelen blijken we gemiddeld gezien tegen categorie B (15x) aan te zitten. Uiteraard zijn er

uitschieters naar beneden (18x categorie A; achterblijver), maar ook zijn er uitschieters naar boven (2x categorie C; koploper).

5.6 ONZEKERHEDEN

Beschrijving van de belangrijkste onzekerheden:

- de verbruikte hoeveelheden (scope 1, 2 en 3) in de combinatiewerken (project Haps, Voorst, SDZ, HOVT en VIJG) zijn verkregen via de administratie van de combinant. Er wordt vertrouwd op de expertise van deze gecertificeerde ondernemingen (BAM respectievelijk Mourik; beiden niveau 5 gecertificeerd);
- Bij het bepalen van de scope 3 emissies zijn omrekenfactoren gehanteerd vanuit de gefactureerde Euro's. Derhalve is de orde van grootte van de berekende hoeveelheid voor 80% betrouwbaar.

5.7 MEDEWERKER BIJDRAGE

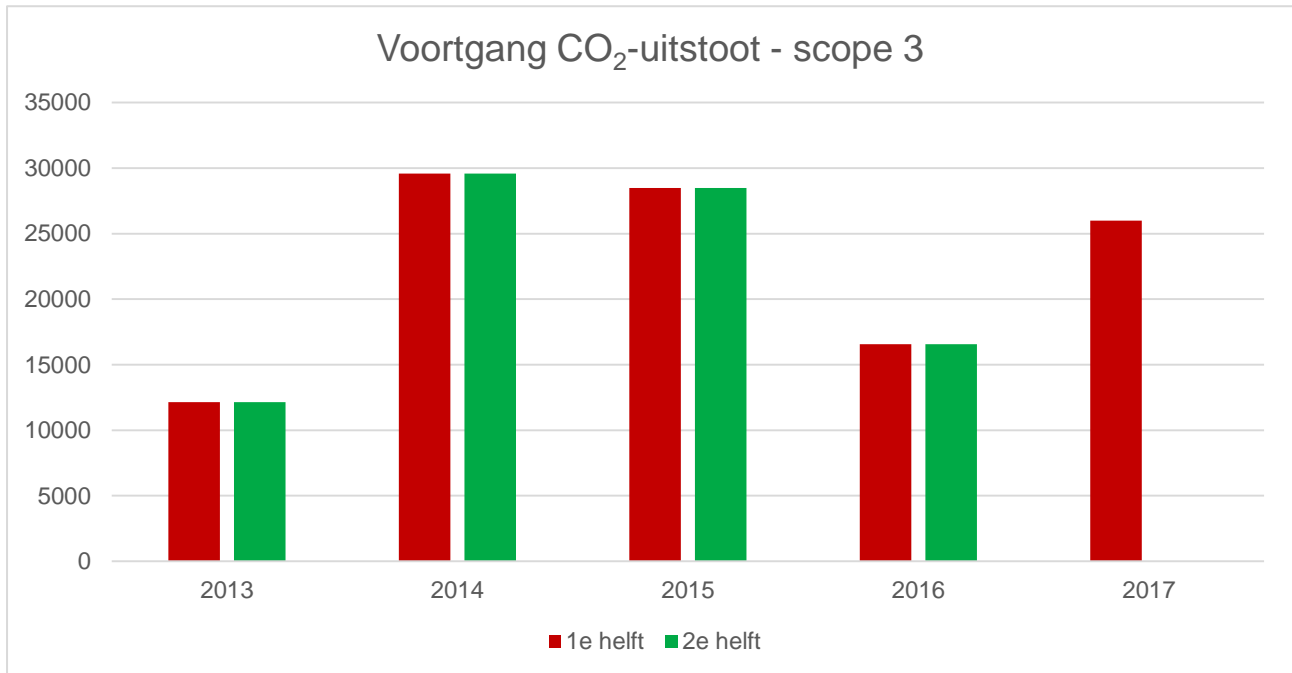
Binnen de FL-Groep is het op de volgende manier mogelijk voor medewerkers om bij te dragen aan en mee te denken over CO₂-reductie:

- Ideeën-bus kantoor;
- VGM-overleg;
- uitvoerdersoverleg;
- bedrijfsbureauoverleg;
- functioneringsgesprek;
- interactie vanuit specifieke toolbox-meeting (presentielijst FL 423);
- personeelsbijeenkomst, d.d. 09-06-17;
- e-mail (info@fl-liebregts.nl of a.timmer@fl-groep.nl).

6 VOORTGANG OVERIGE VEREISTEN

6.1 MEEST MATERIËLE SCOPE 3 EMISSIES (4.A.1)

Eind 2014 is in verband met de certificering naar niveau 5 een eerste scope 3 analyse uitgevoerd. Het betrof de berekening over het jaar 2013. Deze is in de daaropvolgende jaren herhaald, waarbij de rangorde is bepaald over de datacollectie van de betreffende jaren. In onderstaande grafiek zijn de resultaten van de berekeningen weergegeven t/m de 1^e helft van 2017.

Wordt de top zes van meest materiële emissies in rangorde geplaatst, dan blijkt deze enigszins gewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar (2016), aangezien het gebruik van verkochte producten relevant is. De top zes is daarmee als volgt:

1. Winning en productie van ingekochte materialen en diensten;
2. Afdanking of recycling aan het einde van de levensduur;
3. Uitbesteed transport;
4. Afvalverwerking van eigen afval van de FL-Groep;
5. Gebruik van verkochte producten;
6. Ingekochte kapitaalgoederen.

In verband met de update van het Handboek CO₂-prestatieladder (versie 2.2 naar 3.0) is de invulling van eis 4.A.1 ingrijpend veranderd. Voor onze uitwerking hiervan aan de hand van de Product Markt Combinaties verwijzen wij naar de separate rapportage "Scope 3 emissies".

6.2 KETENANALYSE (4.A.3)

De in het verleden uitgewerkte ketenanalyses betreffen:

- Ingehuurd transport en distributie (d.d. 09-10-14);
- Materiaalgebruik en afval (d.d. 09-10-14).

Deze ketenanalyses zijn professioneel ondersteund door Primum (een bekwaam en onafhankelijk kennisinstituut).

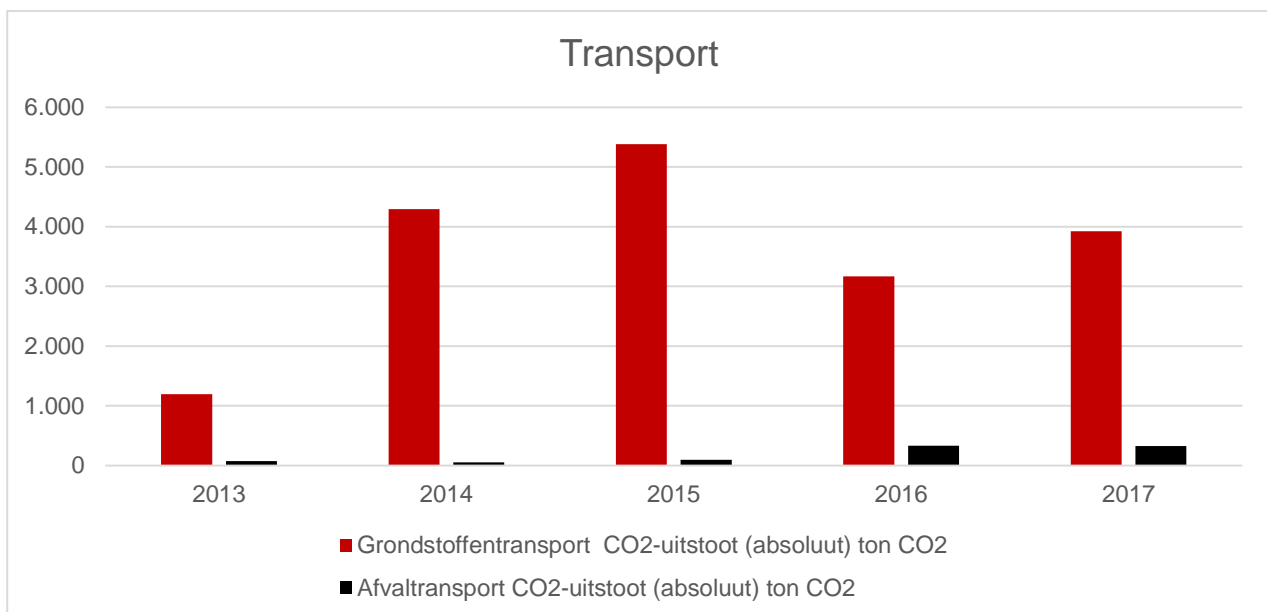
Aangezien uit de top zes van meest materiële emissies twee ketenanalyses gekozen dienen te worden, waarvan één ketenanalyse uit de top twee wordt een nieuwe ketenanalyse uitgewerkt. Er is inmiddels een aanzet gegeven voor een nieuwe ketenanalyse. Het onderwerp hiervan betreft “Secundaire bouwstoffen”. De eerste stap hierin is genomen door de ketenpartners (leveranciers van secundaire bouwstoffen) te benaderen om een CO₂-kengetal van het secundaire materiaal aan te leveren.

Afgelopen periode (1^e helft 2017) zijn er ten aanzien van de doelstellingen op het gebied van materiaalgebruik en afval grote stappen gezet door de invoering van de ISO14001. Dit heeft onder andere geresulteerd in:

- Per project een inventarisatie van de vrijkomende materialen en de omgang daarmee beschreven in een duurzaamheidsplan;
- Verdergaande afvalscheiding op bedrijfsniveau en de projecten;
- Tussentijdse update Plan van aanpak reductiemogelijkheden.

6.3 VOORTGANG REDUCTIEDOELSTELLING

De reductiedoelstelling van de FL-Groep voor de scope 3 emissies was het realiseren van 10% CO₂-reductie in 2016 ten opzichte van 2013 als gevolg van transport in scope 3 (gerelateerd aan de omzet). Zoals in voorgaande rapportage vermeld lag in 2016 de CO₂-emissie relatief aan het gewicht op 5,1 kg CO₂ / ton transport. In 2013 lag dit nog op 5,5 kg CO₂ / ton transport. Oftewel een daling van 7% ten opzichte van het basisjaar. Er kan gesteld worden dat de genomen maatregelen effect hebben, maar dat de doelstelling van 10% net iets te ambitieus was. Derhalve is voor de komende jaren gesteld dat er per jaar 1% gereduceerd dient te worden om alsnog aan de doelstelling te voldoen (zie ook de rapportage 5.A.1 Scope 3 analyse).

Ten opzichte van het basisjaar 2013 is de CO₂-emissie in het transport in de eerste helft van 2017 met 8% gedaald. Oftewel de uitstoot ligt nu op 5,0 kg CO₂ / ton transport. Hiermede ligt de reductie in lijn met de

reductiedoelstelling (10% CO₂-reductie in 2016 ten opzichte van 2013 als gevolg van transport in scope 3, relatief naar tonnage).

6.4 CO₂-EMISSIE REDUCTIEPROGRAMMA (5.C.1)

Community of Practice MVO Oirschot (deelnemer Frank Liebrechts en Arjan Timmer)

De community of practice bestaat uit een groep ondernemers die intrinsiek gemotiveerd zijn om met MVO aan de slag te gaan. De ondernemers geloven er in dat MVO loont, stellen zich in de groep open op en helpen elkaar om tot een hoger niveau te komen. Het Milieu, in combinatie met CO₂-reductie, is één van de onderwerpen binnen het traject waarin de ondernemingen zich gaan verbeteren.

De volgende bijeenkomsten zijn gehouden/bijgewoond:

- 3 april: bijeenkomst bij Q-studio te Son. Thema: Commitment en eigenaarschap.
Visies van de deelnemers / Wat willen we tot stand brengen / Beleidsinzichten veranderen c.q. verbeteren / inbreng deelnemers.
- 8 mei: bijeenkomst bij Sint Joriszorg te Oirschot. Thema: Omgevingsbeleid.
Relaties met de sociale omgeving/ lokale bedrijvigheid/ onderwijs/ belangengroepen t.b.v. ontwikkeling van de gemeenschap / omgeving. Positieve bijdrage aan de sociale en economische ontwikkeling van de gemeenschap/ omgeving. Investeringen in relatie tot de economische, milieukundige en sociale invloeden op de omgeving. Neem bij voorkeur personeel uit de omgeving aan. Biedt stageplaatsen aan.
- 3 juli: bijeenkomst bij Van Gerven Installatietechniek te Oostelbeers. Thema Goed Bestuur.
Duurzame energietechnieken (warmtepompen en koude/warmteopslag in de bodem), vloerverwarming en isolatietechnieken.
Visie/ missie Duurzaamheid en uitwerking in (meer)jaarplannen en doelstellingen.
Negatieve of positieve invloed stakeholders op de bedrijfsvoering, inclusief de (bedrijfs)risico's
Effectieve stuurcyclus, volgens het PDCA-principe
Op directieniveau wordt zelf het goede voorbeeld gegeven op het gebied van MVO.

Nederland CO₂-Neutraal (deelnemer: Petra Raemaekers)

Werkgroep bedrijfsmiddelen groot

Bij iedere bijeenkomst wordt er een spreker uitgenodigd die verteld over het mogelijk inzetten van diverse tools of brandstoffen om het CO₂ gebruik te verminderen of te registreren. De informatie die beschikbaar wordt gesteld krijgt de KAM-coördinator en deze bekijkt of dit interessant is voor het bedrijf.

Algemene conclusie:

1. Meer eenduidigheid in het CO₂-beleid;
2. Meer controle vanuit opdrachtgevers als ze eisen stellen vooraf moeten ze hier ook op blijven letten;
3. SKAO moet opdrachtgevers/overheid stimuleren om zelf actiever bezig te zijn met CO₂-reductie - om opdrachtnemers hierin te ondersteunen.

Van alle bijeenkomsten worden notulen gemaakt waarvan de KAM-coördinator een afschrift krijgt.

Gezamenlijk symposium

Onder leiding van Thijs Lindhout (oprichter van Stichting Nederland CO₂-Neutraal) worden diverse facetten besproken met betrekking tot CO₂.

Ook worden gastsprekers uitgenodigd die hun ervaringen delen over uiteenlopende onderwerpen. Denk hierbij aan Emily-Jane Lowe (over leven zonder afval) en Wilco van Rooijen (over Clean2Antarctica).

Tevens krijgen bedrijven de kans om innovatieve producten te pitchen. Jaarlijks wordt er een prijs uitgereikt: Duurzaamste bedrijf van Nederland.

Hoogwaterbeschermingsprogramma (deelnemer Jeroen Buijs)

Bij dijkversterking is in het verleden vaak grond gebruikt. Ook bij de huidige en komende werken zal dit een belangrijke bouwstof zijn. Door de gestelde kwaliteitscriteria moet de grond vaak van ver weg komen. Discussie over het hanteren van deze criteria en acceptatie van 'afwijkende' grondsoorten speelt in vrijwel alle dijkversterkingsprojecten. Dit wordt in de nabije toekomst nog belangrijker als grond steeds moeilijker leverbaar zal zijn. Dit resulteert potentieel in algehele kostenverhoging van de dijkversterkingswerken en vertraging in de realisatie van het totale Hoogwaterbeschermingsprogramma. Het niet primair hanteren van de standaard kwaliteitscriteria maar juist de mogelijke bruikbaarheid van gebiedseigen grond in overweging nemen kan resulteren in reductie van kosten en tijd. Bijkomend voordeel is dat minder met grond hoeft te worden geslept. Dit vertaalt zich terug in afname van transportkosten en reductie van de uitstoot van CO₂.

Het is van groot belang om ervaring op te doen met deze niet conservatieve denkwijze. Een gezamenlijke aanpak is hiervoor noodzakelijk. Om kennis en ervaring op te doen zal gebruik worden gemaakt van over Nederland verspreide proeftuinprojecten. Momenteel staan meerdere projecten in de startblokken die zich hiervoor lenen. In het kader van de dijkversterking Eemshaven-Delfzijl wordt bijvoorbeeld de Dubbele Dijk aangelegd. Hierbij wordt lokale, relatief humeuze, klei benut voor de aanleg van een achterliggende kering die straks deel uitmaakt van de primaire waterkering.

De verworven kennis, inzichten en oplossingen zullen op proefprojectniveau worden vastgelegd en worden verwerkt tot generieke instrumenten en handreikingen die weer kunnen worden benut bij toekomstige dijkversterkingen. Om lering te krijgen in deze echt significante wijziging in onze aanpak van dijkversterking is er een 'grondige', project overstijgende aanpak nodig. Hierdoor is de kans extra groot dat breed draagvlak voor deze denkwijze wordt verkregen in de waterkeringswereld.

6.5 DEELNAME SECTORINITIATIEF (3.D.1)

De Vakgroep Grondwerk (VGR) van Bouwend Nederland heeft medio 2015 het initiatief genomen om voor haar leden een platform voor CO₂ op te richten (kortweg: VGR CO₂-platform). De voorzitter van de bijeenkomsten is Martin Huigen, secretaris Vakgroep Grondwerk van Bouwend Nederland. Deelnemer vanuit F.L. Liebrechts is Arjan Timmer.

Het afgelopen halfjaar is er een bijeenkomst geweest bij Schotgroep te Uilenvlietsehaven, d.d. 4 april. Zij zijn gecertificeerd op niveau 5. In deze bijeenkomst zijn (onder andere) de volgende onderwerpen behandeld:

1. Toolbox Veiligheid op de weg (door GreenStar Statistics);
Meten en verbeteren van het rijgedrag / ritregistratie en Track en tracing / kosten en risico's (waaronder de CO₂ emissie) / waardevolle informatie voor de chauffeurs en het management / positieve beïnvloeding van het rijgedrag.
2. Ontwikkelingen Nieuwe draaien;
Vorderingen binnen de werkgroep Beleid en regelgeving. Men denkt thans binnen de EMVI systematiek aan het geven van kortingen op de aanneemsom bij inzet van CO₂ reducerend materieel. De inzet beperking van CO₂ zal of wel of niet in de concurrentie sfeer moeten worden betrokken. Ook controleerbaarheid tijdens het uitvoeren van het werk is een vraagstuk dat moet worden opgelost.
3. Nieuws uit de deelnemende bedrijven;
Certificeringen / kosten auditors / reductiedoelstellingen / nieuw materieel en cursussen.

6.6 PUBLICATIE WEBSITE

Via de website van F.L. Liebregts B.V. zijn de diverse verplichte onderdelen in te zien. Het afgelopen half jaar zijn de navolgende publicaties toegevoegd:

- 3.A.1 Emissie-inventaris - 1^e helft 2017;
- 4.A.2 Kwaliteitsmanagementplan - update 2017.
- 5.B.2 Voortgangsrapportage 1^e helft 2017 (onderhavige rapportage).
- 3.C.1 FLits juli 2017 (intern).

